

Svatý Václave!

Legenda o bratrovraždě, o zradě nejvyšší, o dramatu sourozenců – vzdělaného Václava a nelítostného Boleslava – se utvářela od raného středověku. České historiky i laiky vzrušuje dodnes. To koneckonců dokládá také výstava v pražském Anežském klášteře.

Svatováclavský kult je jedním z nejrozšířenějších v českých zemích vůbec. V modlitbách se v průběhu staletí obraceli ke svatému Václavovi bez rozdílu katolíci i kališníci. Co se tedy podle starodávných legend před více než tisíci lety událo?

Psal se rok 935, když pozval Boleslav svého bratra, knížete Václava, do města Boleslavi. Už tehdy měli urození bratři mezi sebou spory. Podle některých pramenů Boleslav nesouhlasil s procesem upevňování křesťanství v českých zemích, podle jiných mu vadil bratrův nedostatečně ostrý přístup k sousednímu Sasku. Ať už to bylo tak, nebo tak, vztahy mezi bratry byly každopádně velmi napjaté. Proto ani není divu, že se Václav nerad loučil s Prahou a svými rádci.

V Boleslavi ho čekala slavnostní hostina zasvěcená svatému Jimramovi, kterému byl – jak praví jedna z legend – Václav zaslíben. Zůstaneme-li u legendy, napětí v sále houstlo při hostině minutu po minutě. Boleslavovi rádcové se přitom snažili podněcovat svého pána proti knížeti, ale Boleslav se zatím ještě dokázal ovládnout. Nadešel den druhý. Kníže Václav uslyšel ranní

zvonění a spěchal do chrámu. Před vraty potkal bratra: „Dobrý den to byl večer, pane,“ pozdravil Boleslava, ale ten tasil meč. „Přeji ti, aby teď byl ještě lepší,“ řekl a vrhl se na Václava. Ten však kladl odpor, meč bratrovi vytrhl z ruky a povalil ho na zem. V tom momentu se na knížete sesypali lidé z Boleslavovy družiny. Václav se dal na útěk, hledal ochranu v kostele. Nedoběhl. Na prahu božích stánků ho dostihli a zabili. Ten den, 28. září, zahynul kníže a zrodil se svatý Václav...

Tak zaznamenala osudové dění první staroslověnská legenda, jež dala základ celému kultu. Kdy se začal rozvíjet? Vlastně až neuvěřitelně brzy, hned po panovníkově smrti. A téměř kuriózní roli v tomto procesu sehrál ten, kdo Václava připravil o život. V bratrovraždě se zřejmě pohnulo svědomí, či zjistil, že bez Václava jsou některé situace neřešitelné – jak jinak si vysvětlit, že už o tři roky později počátkem března nechal Boleslav Václavovy ostatky převézt z Boleslavi do Prahy. Hned první pověst vznikla při této cestě.

Ti, kteří tenkrát tělo mrtvého knížete převáželi, prý došli k potoku Rokytnici. „Vody v něm tak přibývalo, že i z břehů

Předlohou přilby na soše sv. Václava na Václavském náměstí v Praze byla svatováclavská přilba z 10. století

Svatováclavský meč je zřejmě původní, i když jílec pochází z pozdější doby

Svatováclavský střevíc, Čechy, kolem 1180–1200, lem doplněn 1920

Svatováclavský kult
se rozvinul *už za vlády*
Boleslava

VERA ET GENUINA EFFIGIES IMAGINIS DIVI WENCESLAI REGII DVICIS
BOEMIE QVAE ROTAE AD S. PETRUM IN VATICANO IN ALIARI PRETIOSO IPSI DICATO PROSTAT, ET POPVLO EORUM
OMNIBVS ORBIS PARTIBVS EO CONFILVENTI MAGNAE EST VENERATIONI, IGIRE SPLENDENS LAMPADE CVI
ETIAM PRODE IME IN ANNO 5TO DEVOTI BOEMI NUMERO 146 HOMAGIVM DEBITVM PRESTITERVNT
ET AB ALTARI ISTO ACCEDENTIBVS ADHUC COPIOSIS GERMANIS ET POLONIS PVLCHRO ORDINE PROCES-
SERVNT SIMVLQVE ECCLESIAS ROMANAS DIE 8 DECEMB: PROCESSIONALITER VISITAVNT CANTAVNT
CONTIONEM LINGVA BOEMICA DE EO HABERVNT PER IOWEN DIAH HOVEZY SANCIA METROPOLITAVE ECCLESIE PRAGENSIS REPOSITVM
ANNO DOMINI 1674

Srdcový relikviář obsahuje nejen ostatky sv. Václava, ale i sv. Víta, apoštolů a dalších mučedníků

Původní relikviářovou paži sv. Václava objednal Karel IV. pro ramenní kost svatého. Tato druhá pochází až z let 1452–1460.

Nejstarší památky jsou z 9. století

Ačkoli tato relikviářová truhlička pochází z tumbry sv. Václava, je až z pozdější doby a žádné ostatky neobsahuje

Korunu tomuto kultu nasadil Karel IV. Přeneseně i fakticky.

Model pomníku z Václavského náměstí – ještě s knížecí čepicí

Socha sv. Václava od J. J. Bendla z roku 1650 z kostela sv. Jindřicha v Praze

vystoupila a všechny louky zaplavila," praví Kristiánova legenda. Lidé se začali modlit ke svatému a zničehonic zjistili, že jsou již bezpečně na druhé straně potoka... Výprava pak pokračovala až do Prahy a tam uložila Václavovo tělo ve Svatovítském chrámu, kde odpočívá dodnes.

A pak už se s legendami doslova rozsypal pytel. Jedna z nich například popisuje, že Václavovu krev na místě vraždy nebylo možné smýt, jiná zmiňuje, že jeho tělo bylo při vyzvednutí z původního hrobu neporušené až na ránu, kterou mu zasadil Boleslav.

Doslova „korunu“ v přeneseném i faktickém slova smyslu tomuto vývoji pak dal Karel IV. spolu s prvním českým arcibiskupem Arnoštem z Pardubic. Karel IV. vědomě nazýval sv. Václava dědicem české země a královskou korunu, kterou nechal zhotovit, mu také věnoval. Sám si posléze Svatováclavskou korunu pouze propůjčoval. V dalších staletích zaznamenalo uctívání mnohých změn, ale svatý Václav byl a je s českou zemí stále neodmyslitelně spjat.

Vývoj a proměny legendy o svatém Václavovi dokumentuje v současné době výstava Svatý Václav – ochránce České země, která je do 8. března 2009 otevřena v klášteře sv. Anežky České. „Anežka Česká je přemyslovská princezna, v klášteře jsou pochováni významní královští členové přemyslovského rodu. V historických prostorách dostává výstava jiný rozměr, než kdyby byla v anonymním výstavním prostoru," představuje hlavní myšlenku projektu kurátorka Štěpánka Chlumská.

Výstavy věnované svatému Václavovi se u nás v novodobé historii konaly zatím pouze dvě. „V roce 1994 to byla expozice, jež pojímala sv. Václava a jeho obraz v barokním umění. Velká výstava o světcích se konala také v roce 1929. Jen ta se dá však rozsahem srovnat se současnou expozicí," říká Chlumská. „Snažili jsme se vybrat reprezentativní

objekty, které představují osobu svatého Václava i kult s ním spojený v průběhu staletí. Nejstarší vystavené památky pocházejí již z 9. století, nejmladší pak z první poloviny dvacátého století."

V prostorách Anežského kláštera je k vidění řada malířských, sochařských a umělecko-řemeslných děl stejně jako nejstarší předměty spojované s Václavem včetně svatováclavského meče a přilby, jež se datují do 9. století (a mohly tak skutečně patřit Václavovi). Jednoznačně největší vystavenou vzácností je Palladium země české, které podle legend Václavovi věnovala jeho babička Ludmila a on jej pak celý život nosil na hrudi.

Gotické Palladium země české, nejcennější exponát na výstavě

K nejmladším exponátům patří návrhy na pomník na Václavském náměstí, které vznikly u příležitosti oslav svatováclavského milénia v roce 1929. Kromě Myslbekova návrhu je tu i miniatura pomníku od Bohuslava Schnircha, který byl v původním konkurzu společně s Myslbekem druhý.

Svatováclavská výstava má zatím velký úspěch, láká tisíce návštěvníků. Zkrátka a dobře, legenda žije dál. ■